

*Балашова С. П., кандидат педагогічних наук,
доцент, викладач кафедри військової психології
та педагогіки ВІКНУ ім.Тараса Шевченка (м. Київ)
Гурко Д. Ю., курсант 5 курсу, ВІКНУ
ім. Тараса Шевченка (м. Київ)*

ДО ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СТРОКОВОЇ СЛУЖБИ

У статті визначається проблема мотиваційної сфери військовослужбовців строкової служби. Висвітлено психологічні особливості діяльності військовослужбовців строкової служби. Проведено емпіричне дослідження на дану тему.

В статье определяется проблема мотивационной сферы военнослужащих срочной службы. Отражены психологические особенности деятельности военнослужащих срочной службы. Проведено эмпирическое исследование на данную тему.

The problem of motivational sphere of servicemen of urgent service is determined in the article. The psychological features of activity of servicemen of urgent service are reflected. Empiric research is conducted on this theme.

Перехід Збройних Сил України на комплектування кадрами лише на професійній основі перетворює Збройні Сили на повноцінного суб'єкта ринку праці в країні. Це суттєво ускладнює пошук потенційних кандидатів для проходження військової служби в частинах, з'єднаннях Збройних Сил України. Особливого значення для вивчення та оптимізації професійної діяльності військовослужбовців строкової служби сьогодні набуває вивчення професійної мотивації, яка є підґрунтям їх професійного становлення та самореалізації.

Психологічні особливості діяльності військовослужбовців строкової служби, шляхи підвищення їх мотивації до професійної діяльності на сьогодні досліджено недостатньо. Проблему мотивації військової служби розкрито у працях О.М. Гринчишиної, Ю.В. Шеремети, О.П. Шестопалової та ін. Мотивацію до підвищення ефективності професійної діяльності досліджували О.В. Житник, Л.М. Кален, К.О. Кальницька, Д.О. Кобзін, С.Г. Москвичов та ін. Значний науковий і практичний інтерес являють дослідження О.А. Матеюка, Є.М. Потапчука, О.Д. Сафіна, і в яких розроблено теоретико – методологічні засади психологічних досліджень діяльності в умовах військової служби. Різні аспекти мотивації військовослужбовців строкової служби розкриваються у працях Л.М. Дунець, В.М. Клачка.

Мета статті – полягає у виявленні складових типології, структурних та динамічних особливостей мотивації

професійної діяльності військовослужбовців строкової служби, визначенні психологічних умов її формування.

Перед тим, як перейти до основної частини нашого дослідження, розглянемо, що включають у себе поняття мотив, мотивація, мотиваційна сфера особистості.

Аналіз наукової психологічної літератури свідчить, що мотивація є одним з найскладніших і маловивчених явищ психічного світу. Мотивація використовується в військовій психології в двоякому сенсі: як така визначає систему чинників, що детермінують поведінку (сюди входять, зокрема, потреби, мотиви, цілі, наміри, прагнення і багато що інше), і як характеристика процесу, який стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні. Дослідники підкреслюють провідну роль мотиваційної сфери особистості у професійній діяльності. Взагалі, виділяють спонукальну (сприяє активності людини у професійній діяльності, формуванню потреби у ній), регулюючу (виокремлює ціннісні орієнтації, мотиви професійної діяльності), змістотвірну (надає діяльності людини змісту) функції мотиваційної сфери.

Мотивацію, таким чином, можна визначити як сукупність причин психологічного характеру, що пояснюють поведінку військовослужбовця строкової служби, його початок, спрямованість і активність[1].

Мотиваційного пояснення вимагають наступні сторони поведінки: його виникнення, тривалість і стійкість,

спрямованість і припинення після досягнення поставленої мети, перед налаштування на майбутні події, підвищення ефективності, розумність або смислова цілісність окремо взятого поведінкового акту.

Уявлення про мотивацію виникає при спробі пояснення, а не описи поведінки. Це – пошук відповідей на питання типу "чому?", "навіщо?", "для якої мети?", "ради чого?", "який сенс?...". Виявлення і опис причин стійких змін поведінки і є відповідь на питання про мотивацію вчинків, що містять його.

Мотивація пояснює цілеспрямованість дії, організованість і стійкість цілісної діяльності, направленої на досягнення певної мети. Мотив на відміну від мотивації - це те, що належить самому суб'єктові поведінки, є його стійкою особовою властивістю, зсередини спонукаючи до здійснення певних дій. Мотив також можна визначити як поняття, яке в узагальненому вигляді представляє безліч диспозицій[5].

Під широтою мотиваційної сфери розуміється якісна різноманітність мотиваційних чинників - диспозицій (мотивів), потреб, цілей, представлених на кожному з рівнів. Чим більше у військовослужбовця строкової служби всіляких мотивів, потреб і цілей, тим більше розвиненою є мотиваційна сфера[2].

Мотиваційна сфера військовослужбовців строкової служби розглядається як ієрархічна динамічна система мотиваційних утворень, що регулюють військово – професійну діяльність військовослужбовців строкової служби. Структура мотивації професійної діяльності складається з трьох рівнів: базового – на якому формуються розрізнені мотиви різних аспектів професійної діяльності військовослужбовця строкової служби; середнього – на якому окремі мотиви об'єднуються у певні мотиваційні комплекси; вищого – на якому розвиток особистості військовослужбовця строкової служби набуває військово – професійної спрямованості. Динаміка мотивації професійної діяльності військовослужбовця строкової служби виявляється як у переході від одного провідного мотиву або мотиваційного комплексу до іншого, так і формуванні мотиваційних комплексів з провідних мотивів і подальшому переході до

військово – професійної спрямованості особистості [4].

Для дослідження мотивації військовослужбовців строкової служби нами було розроблено систему критеріїв і показників. Було виділено об'єктивний та суб'єктивний критерії оцінки. Об'єктивним критерієм оцінки було визначено ефективність професійної діяльності військовослужбовця строкової служби, суб'єктивним – індивідуально – психологічні особливості мотивації особистості. Для дослідження мотиваційної сфери військовослужбовців строкової служби ми використовували методики: «Мотивація до успіху Т. Елерса», «Мотивація уникнення невдач Т. Елерса», «Спрямованість особистості» (В.Смекал, і М. Кучер), «Діагностика ступеня готовності до ризику Шуберта», «Ціннісних орієнтацій» Рокіча.

З метою вивчення ефективності застосування психологічного інструментарію щодо розвитку ціннісних орієнтацій військовослужбовців строкової служби нами було проведено дослідження серед військовослужбовців строкової служби. У дослідженні брали участь 60 військовослужбовців строкової служби.

За результатами дослідження встановлено, що у 80% військовослужбовців строкової служби зафіксовано домінування мотиву досягнення успіху над мотивом уникнення невдач (внутрішня мотивація): навчальна діяльність цих військовослужбовців строкової служби характеризується інтенсивним прагненням до успішного досягнення мети в процесі розв'язання навчальних завдань. А у 20% військовослужбовців строкової служби зафіксовано домінування мотиву уникнення невдач, і він домінує над мотивом досягнення успіху (зовнішня мотивація): їх поведінка у навчальній діяльності характеризується пасивністю у ситуаціях досягнення, вони не почуваються здатними впливати на результативність власної навчальної діяльності, спрямовані лише на одержання позитивної оцінки. Дослідження показало, що військовослужбовці строкової служби, помірно і сильно орієнтовані на успіх, віддають перевагу середньому рівню ризику.

Зіставивши всі отримані результати по методикам, ми можемо відзначити, що

Питання психології

розвиток мотивації військовослужбовців строкової служби пов'язаний з сформованістю їх особистісних особливостей.

Слід зазначити, що у військовослужбовців строкової служби є домінуючою, особистісна спрямованість, яка пов'язана з переважанням мотивів власного благополуччя, прагнення до особистої першості та власного престижу. Військовослужбовці строкової служби з вираженою особистісною мотивацією схильні уникати невдачі та намагаються досягти успіху у процесі військово – професійної діяльності. Спрямованість на військово діяльність та взаємодію у військовослужбовців строкової служби варіює в межах середнього значення. Це свідчить, що у них переважають мотиви породжувані самою діяльністю. Ділова спрямованість відображає захоплення процесом діяльності та безкорисливе прагнення до пізнання, оволодіння військово

- професійними вміннями і навичками. У колективістській спрямованості виявляється зацікавленість до спільної діяльності. Всі види спрямованості є важливими чинниками у розвитку військово - професійної мотивації військовослужбовців строкової служби.

В результаті проведених методик, ми прийшли до висновку, що для військовослужбовців строкової служби характерне прагнення високого положення в суспільстві. Можна відмітити, що у деяких військовослужбовців строкової служби відбувається перетворення мотивації всієї системи ціннісних орієнтацій з одного боку, і інтенсивне формування спеціальних здібностей з іншого.

Отже, мотиваційна сфера військовослужбовців строкової служби у військово - професійній діяльності виступає як джерело активності особистості і є важливою умовою формування творчої, активної та соціально зрілої особистості.

Література

1. Занюк С.С. Психологія мотивації: Навчальний посібник. - К.: Либідь, 2002. -304с.
2. Ковалев В.И. Мотивационная сфера личности как проявление совокупности общественных отношений // Психологический журнал. -1984.
3. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы и эмоции. - М.: Педагогика, 1971. -186с.
4. Маркова А.К., Мотивация воинской деятельности: содержание и проблемы, - М.: Воениздат, 1994 - 374с.
5. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. -СПб.: Питер, 2000. -446с.
6. Якобсон П.М. Психологические проблемы мотивации поведения человека. - М.: Просвещение, 1969. -137с.